



# Sosyal Bilgilerde İdeal Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme\*

Mehmet Şimşir 

Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler, Konya Türkiye, [msimsir@erbakan.edu.tr](mailto:msimsir@erbakan.edu.tr)

Ali Çetiner 

Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler, Konya Türkiye, [ctinerali70@gmail.com](mailto:ctinerali70@gmail.com)

## Makale Bilgileri

## ÖZ

### Makale Geçmişi

**Geliş:** 27.04.2021

**Kabul:** 08.06.2021

**Yayın:** 30.06.2021

### Anahtar Kelimeler:

Vatandaşlık,  
İdeal Vatandaşlık,  
Vatandaşlık Eğitimi.

Araştırmanın amacı, ideal vatandaşlık ve ideal vatandaşlığın öğretimi ile ilgili kavramsal bir çözümleme yapmaktır. Bu bağlamda vatandaş, vatandaşlık ve ideal vatandaş kavramları literatüre dayandırılarak açıklanmıştır. Bununla birlikte ideal vatandaşlık öğretiminde öğretmenin görev ve sorumluluklarının neler olduğu konusu da detaylandırılarak açıklanmıştır. “İlgili Vatandaş” ve “vatandaşlık” kavramları irdelendiğinde ilk olarak Antik Yunan Çağı’nda ortaya çıktığı, modern anlamda ise ilk kez Fransa’da ele alındığı görülmektedir. Vatandaşlığın; devlet iradesiyle kişiler arası oluşturulan bağ, devlet ya da millet tarafından bireye verilen statü, bireyin bağımsız bir devlete aidiyeti şeklinde tanımlandığı görülmektedir. İdeal vatandaş, ulusal anlamda vatanını seven ve hizmet eden, evrensel anlamda ise iktisatlı, adaletli ve insan haklarına saygılı, haklarını ve sorumluluklarını bilen bireylerdir. Vatandaşlık eğitiminin ise; bireye eğitim öğretimle kazanacağı temel becerilerin yanında temel hak ve özgürlüklerinin farkında olma, hakların ve sorumlulukların öğretimi, eşitlik, özgürlük, hak, sosyal katılım gibi bilgilerin kazandırılması, yerel, ulusal ve uluslararası ilişkilerini kapsayan evrensel bir eğitimin verilmesi ve bireylerin vatandaş olarak kendi rollerinin ve sorumluluklarının farkındalığını sağlayacak şekilde yapılandırılmasıdır. Gerek ulusal ve gerekse uluslararası alanyazında vatandaşlık eğitimi tanımının temel noktası bireye hak ve özgürlüklerinin öğretilmesi şeklinde olduğu görülmektedir.

## A Conceptual Evaluation on Ideal Citizenship Education in Social Sciences

### Article Info

### ABSTRACT

#### Article History

**Received:** 27.04.2021

**Accepted:** 08.06.2021

**Published:** 30.06.2021

#### Keywords:

Citizenship,  
Ideal Citizenship,  
Citizenship  
Education.

The purpose of this study is to make a conceptual analysis of ideal citizenship and teaching of ideal citizenship. In this context, the concepts of citizen, citizenship and ideal citizen are explained based on the literature. In addition to this, the subject of what the teacher's duties and responsibilities are in teaching ideal citizenship has also been explained in detail. When the relevant Citizen and citizenship concepts are examined, it is seen that it first appeared in the Ancient Greek Age, and was discussed for the first time in France in the modern sense. It is understood that citizenship is defined as the bond between individuals created by the state will, the status given to the individual by the state or the nation, and the individual's belonging to an independent state. Ideal citizens are individuals who love and serve their homeland in the national sense, and who are economical, just and respectful of human rights, and know their rights and responsibilities in the universal sense. Citizenship education, on the other hand, provides the individual with the basic skills that he/she will acquire through education, awareness of his/her fundamental rights and freedoms, teaching rights and responsibilities, equality, freedom, rights, social participation, providing a universal education that includes local, national and international relations and is structured in a way to ensure awareness of its roles and responsibilities. It is discovered that the basic point of the definition of citizenship education in both national and international literature is to teach the rights and freedoms of the individual.

**Atıf/Citation:** Şimşir M. Çetiner A. (2021). Sosyal Bilgilerde İdeal Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 5(1), 35-47.



“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)”

\* Bu çalışma Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı hazırlanmakta olan ve Doç. Dr. Mehmet Şimşir tarafından yürütülen “Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin İdeal Vatandaşlık Algısı ve Sınıf İçi Uygulamaları” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

### AMAÇ VE ÖNEM

Eğitim, bireylerin gelişiminde ve gerekli donanıma sahip olmasında önemli bir dinamiktir. Toplumların gelişmesi ve ilerlemesi de her bakımdan donanımlı bireylerle mümkündür. Eğitimli ve donanımlı bireylerin yetişmesi için geçmişten günümüze farklı yollar (bilişsel, davranışsal vb.) denenmiştir. Buradaki asıl amacın kalıp bir insan tipi yetiştirmek yerine toplumla uyumlu ve onu ilerletecek vatandaşların yetiştirilmesi olduğu söylenebilir. Nitekim Türk Millî Eğitiminin amaçları incelendiğinde nihai amacın, iyi vatandaşlar yetiştirmek, Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak, Türk Milletini çağdaş medeniyetin yapıcı, yaratıcı ve üstün bir ortağı haline getirmek olduğu görülmektedir (MEB, 1973).

MEB'in (1973), genel amaçları incelendiğinde yetiştirilmek istenen bireylerde bazı özelliklerin arandığı görülmektedir. Bu özellikler; bireylerin bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı olmasının yanında ruhsal ve duygusal açıdan da dengeli ve sağlıklı olması, özgür düşünme gücünü benimsemesi, bilime değer vermesi, toplum içinde uygun davranışlar sergilemesi, topluma karşı sorumluluk hissetmesi, insan haklarına saygı göstermesi, geniş bir dünya görüşüne sahip olması, kişilik ve teşebbüse önem vermesi, yapıcı ve yaratıcı olmasıdır (Ülger, 2013; Acun, Demir ve Göz, 2010; Keskiner, 2003).

Temelde eğitimin amacı iyi vatandaşlar yetiştirmek olduğundan, dersler de buna göre tasarlanmıştır. Şüphesiz nesillerin yetiştirilmesindeki en büyük pay öğretmenlerindir. Onların yetiştirdiği bireylerde; kültürlü, insan haklarına saygılı, özgür düşünceye değer veren, topluma karşı sorumluluklarını bilen ve benliğine değer veren özellikler aranır. Aranan bu nitelikler ancak bir program aracılığı ile verilebilir. Vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık öğretim programı bu açıdan büyük bir öneme sahiptir. Ülkemizde 2004 yılından önce vatandaşlık eğitimi ders bazında verilirken sonrasında disiplinler arası yaklaşım benimsenerek verilmeye başlanmıştır. Bu durum öğretmenlere büyük bir sorumluluk yüklemiştir. Vatandaşlık eğitiminin disiplinler arası yaklaşım benimsenerek verilmesinden ötürü vatandaşlık eğitimi birçok araştırmaya konu olmuştur (Öztürk ve Yesilbursa, 2021; Dere, 2019; Dere, Kızılay ve Alkaya, 2017; Durmuş, 2017; Akdö, 2016; Eroğlu, 2016; Atasoy, 2015; Çolak, 2015; Çevik, 2015; Arslan, 2014; Bulandere, 2014; Kılınç ve Dere, 2013; Kab, 2012; Toraman, 2012; İpek, 2011; Baştürk, 2011; Güven, 2010; Çelik, 2009; Civek, 2008; Alkın, 2007; Başaran, 2007; Mulhan, 2007; Candan, 2006; Gürbüz, 2006; Aras, 2000). Yapılan incelemeler sonucunda "ideal vatandaşlık" ile ilgili müstakil ve kapsamlı bir çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Bu yüzden araştırmada; vatandaşlık ve ideal vatandaşlık kavramları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bundan dolayı çalışmanın önemli olduğu ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın amacı, ideal vatandaşlık ve ideal vatandaşlığın öğretimiyle alakalı literatür incelemesi yapmaktır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Vatandaş ve vatandaşlık kavramı nedir?
- İdeal vatandaşlık kavramı nedir ve boyutları nelerdir?
- İdeal vatandaşlık öğretiminde öğretmenin görev ve sorumlulukları nelerdir?

### KAVRAMSAL ÇERÇEVE

#### Vatandaş ve Vatandaşlık Kavramı

Vatandaş; Türk Dil Kurumu (TDK)'nın Büyük Sözlüğünde; yurttaş kelimesinin karşılığı olarak kullanılmış, yaşadıkları yer ve memleketleri aynı olan yurttaşlar (tdk.gov.tr) olarak tanımlanmıştır. Longman Çevrimiçi Sözlük'te ise belirli bir kasaba, ülke veya eyalette yaşayanlardan biri; belirli bir ülkede yaşıyor olsa da olmasa da yasal olarak oraya bağlı ve orada bazı hak ve sorumluluklara sahip olan birey olarak tanımlanmıştır (Longman, 2003). Oxford Çevrimiçi İngilizce Sözlük'te ise vatandaş;

yasal olarak tanınmış, bir eyaletin ulusal ya da federal yerli ya da doğal bireyi olarak tanımlanmıştır. Bir başka tanımda ise vatandaş kavramı, toplumsal bir statü ve güç ilişkisi olarak yer almıştır (Lagos, 2014).

Vatandaş kavramı, geleneksel Antik Yunan döneminde *city* (kent/şehir) sözcüğünden türetilen *citizen* kelimesine denk gelmektedir. Söz konusu bu kelime İngilizcede *citizen*, Fransızcada *citoyen*, *cite*'den ya da *cite*'de oturan ve buradaki bazı haklardan faydalanan kişiler olarak nitelenmektedir (Kadioğlu, 2008, 22). Antik Yunan'da şehir; ekonomik, dinî, askerî ve siyasal bir birim olarak ortaya çıkan, kanunlarla yönetilen bir toplum ve hukuk devletinin başlangıcı olarak görülmektedir. Bundan dolayı vatandaş ya da vatandaşlık düşüncesinin de başlangıcı buradan geldiği düşünülmektedir (Ignatief, 1995, 25).

Crick (2007, 243) “vatandaşın, bir devletin yönetiminde hayatını devam ettiren, kanunlarla hakları ve sorumlulukları olan kişi” olduğunu ifade etmiştir. Töre (2017)'ye göre, vatandaş, devletin kanuna uyan ve düzene karşı gelmeyen kişidir. Buna karşın devlet ise kendi sınırları içerisinde yaşayan vatandaşını korumak ve siyasal haklarını vermekle yükümlüdür.

### **Vatandaşlık**

Vatandaşlık geçmişten günümüze üzerinde çalışılan, farklı açılardan incelenen ve açıklanan bir kavram olmuştur. Türk Dil Kurumu “vatandaşlık”ı, “vatandaş olma, bir vatanda doğup büyüme veya hayat sürmek durumu” şeklinde açıklamıştır (tdk.gov.tr). Kepenekçi'ye göre vatandaşlık, bireyi devlete bağlayan uyrukluktur. Uyrukluk ise birey ile devlet arasındaki bağı temsil eder ve kişinin etnik kökenine göre değişmez (Kepenekçi, 2014). Aybay (2010) vatandaşı “devletin vazgeçilmez kurucu unsurlarından biri” olarak görmüş ve kaynaklarda vatandaş için ulus (millet), halk, ahali, tebaa, nüfus gibi çeşitli söylemler olduğunu belirtmiştir. Vatandaşlığı devletle birey arasındaki hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini düzenleyen hukuksal bağ olarak tanımlamıştır.

Güngör (2017) vatandaşlığın sosyal, politik hakların kazanıldığı sosyolojik bir olgu süreç ve sosyal bir kurum olan eğitimi de etkileyen sosyolojinin konularından birini oluşturduğunu belirtir. Aydın ve Çelik (2017) vatandaşlığın kişi ve devlet arasında hukuki olarak bağ oluşturduğunu ve devletin vatandaşlarından taleplerinin olduğunu, bu taleplerden bazıları ise vatan aidiyeti, toplumsal değerlere ve tarihine sahip çıkma, devletiyle amaç birliği içinde olmaktır. Devletin vatandaşlarına yüklediği yükümlüklerinin yanında bazı haklarda sunduğunu ve kişilerin sorumluluklarını yerine getirmede gönüllü ve istekli olmalarının, sadakat ve aidiyet duygularını önemseyerek hareket etmelerinin devlet ve vatandaş arasındaki düzeni koruyacağını belirtir.

Vatandaşlık, hukuki, siyasi ve sosyal unsurların yanında farklı ve çakışan değer temelindeki çalışmayı içeren bütüncül bir kavramdır. Tully (2008, 18) vatandaşlığın, hak ve sorumluklar ve devlet temsilciliği olarak iki unsuru kapsadığını ifade etmiştir. Bunun da demokrasinin gereği olarak meydana geldiğini belirtmiştir.

İnsan hakları çerçevesinde değerlendirilebilecek vatandaşlık, hareketli ve diyalektik bir yapıya sahiptir. İnsanlığın dinamik, ilerici bir gelişme ve değişimin temelinde yer almasının en büyük nedeni toplumsal yaşam bağlamında gereksinimlerinin ortaya çıkması ve ihtiyaçların karşılanması için dinamiklerin toplumu değiştirmesidir. Zaman bağlamında çeşitlenen bu ihtiyaç ve istekler beraberinde insan onuruna yaraşır bir yaşam prensibinden hareketle insan haklarının da gelişimini ortaya çıkarır. İnsan haklarının gelişimi ona göbekten bağlı vatandaşlık olgusunun da ilerici bir biçimde kapsam olarak gelişimini ortaya çıkarır. Bu durum vatandaşlık olgusu ve görünür kılınan haklar bakımından geri dönülmez bir süreci de betimler (Özbek, 2017).

### **İdeal (Makbul) Vatandaş Kavramı ve Boyutları**

Gerek makbul ve gerekse ideal vatandaş tanımları incelendiğinde her iki tanımın da benzer ve

ortak noktaları olduğu ve aynı özellikleri anlattığı görülmektedir. Bundan dolayı çalışmada “makbul” vatandaş kavramından ziyade “ideal” vatandaş kavramı kullanılacaktır.

İdeal vatandaş; dinî sorumluluklarını yerine getiren, milliyetini tanıyan ve seven, eğitilmiş, aydın ve vatansever vatandaşdır (Üstel, 2004). Günümüz toplumlarının ana hedefi; globalleşen dünyada çağın gereklerine uygun olarak iyi, sorumlu, vatanperver ve ideal vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda yetiştirilmesi amaçlanan iyi, sorumlu ve aktif birey, aynı zamanda ideal vatandaş da temsil etmektedir. İdeal ve etkin vatandaş Barr, Barth ve Shermis (1978), *Sosyal Bilgilerin Doğası* isimli kitapta kendisinden nelerin beklendiğini bilen ve bu beklentileri yerine getiren kişi olarak tanımlamış devlete ve millete karşı görev ve yükümlülük boyutunda açıklamıştır.

Öztürk ve Dilek (2005) ise; ideal ve etkin vatandaş, düşünen, duyarlı ve yeterli olarak nitelendirmiş; düşünen vatandaş, yaşama ilişkin temel kavram ve genellemeleri anlamış ve bu kavram ve genellemeleri yaşam içerisinde karşılaştığı problemlerinin çözümünde ve karar almada kullanan kişi olarak, duyarlı vatandaş, yardımlaşma, dayanışma gibi temel demokratik değerlere sahip ve yaşadığı ortamda bu değerleri uygulayabilen vatandaş olarak, yeterli vatandaş ise bulunduğu toplum içerisinde yaşamını etkin bir biçimde devam ettirebilmek için bir beceriler birikimine sahip ve bu becerileri aktif bir şekilde kullanabilen vatandaş olarak tanımlamışlardır.

İdeal vatandaş olabilmek için önce iyi insan olmanın gerekliliği üzerinde duran Foerster (1995) iyi insanı: bencillikten uzak, bireysel istek ve çıkarlarını arka planda tutan; yaşamını, güvenini, çalışma saatini, uzak ve yakın binlerce insanın fedakârlığına ve sadakatine borçlu olduğunu bilen birey olarak tanımlamıştır. Hocoğlu (2001) da yapmış olduğu nitelemede ideal vatandaş benzer şekilde kendisine ve içinde yaşadığı topluma güvenen, sadece kendisi için çalışmayan; yaşadığı topluma ve kendisinden sonra gelecek olan nesillere hizmet eden, ülkesindeki problemlere bilinçli bir şekilde çözüm arayan ve bu sorunları düzeltme çabası sergileyen kişi olarak nitelendirmiştir.

Kızılay (2015) ise ideal vatandaş: vatanını seven ve koruyan, önce ailesine daha sonra da topluma ve etrafına karşı görev ve sorumluluklarını yerine getiren, eleştirel düşünebilme yeteneğine sahip ve mantıklı kararlar verebilen, empati kurma yeteneğine sahip, iyi iletişim kurabilen, toplumun huzur ve refahı için gayret sarf eden, dürüst olan, toplumsal problemlere karşı duyarlı olan ve güncel olayları yakından takip eden birey olarak tanımlamıştır.

Tupper ve Cappello'ya (2012) göre ideal vatandaşlar milliyetçilik ve milli gurur duygusu sergiler, ideal vatandaşlar ilişkilere saygı gösterir ve toplumsal bir ahlak sergiler, çevre için sosyal açıdan onaylanmış bir kaygıyı benimser ve resmi çok kültürlülüğü benimser.

Tay'a göre ülkemizde ideal vatandaşın özellikleri şöyle sıralanmaktadır: Demokrasinin yapıcı bütünlüğüne inanmış, hak, hukuk ve adalet yolundan gitmiş, vatandaş olarak sorumluluklarını üstlenmiş, ülkesini her türlü tehlikeden korumaya çalışmış, Atatürk ilke ve inkılaplarını kendine rehber edinmiş, anayasanın korucu bütünlüğünü kavramış, özgürlük duygusu gelişmiş, laik ve sosyal hukuk devleti olma bilincini öğrenmiş, Türkiye Cumhuriyeti Devletini koruyup sonsuza kadar yaşatan kişidir (Tay, 2013).

İdeal vatandaş kavramının tanımında ön plana çıkan özellikler yapılan çalışmalarda (Alazzi, 2009; Martin, 2008) şu şekilde ifade edilmiştir;

- Kurallara uygun hareket etmek
- Diğer insanlara yardım etmek
- Sosyal faaliyetlere aktif katılım sağlamak
- Diğer bireylere saygı göstermek
- Oy vermek

- Güncel problemlerin farkına varmak
- Demokratik bir toplumda sabırlı olmak
- Hoşgörü sergilemek
- Bireysel ve toplumsal gereksinimleri ilişkilendirmek
- Yıkıcı ve ölçsüz faaliyetleri kaçınmak
- Çözümler geliştirmek
- Ülkesine karşı sevgi beslemek

İlgili literatür incelendiğinde ideal vatandaşın boyutları; bilgi, beceri ve değerler olmak üzere üç farklı şekilde yorumlandığı görülmektedir (Eurydice, 2012; Hoge, 2002; Martorella,1998; Branson, Branson 1998).

İdeal vatandaşlık bilgisi okullarda öğretmenler aracılığıyla öğrencilerin sınıf seviyelerine göre verilmelidir (Zarrillo, 2004). İdeal vatandaşlık becerisi bireyin sahip olduğu ve kullanılmasına fırsat verilmesi gereken becerilerdir. Bu beceriler çok sayıda olmasına rağmen özellikle; sivil beceriler; sosyal beceriler, iletişim becerileri, kültürlerarası beceriler birey için çok önemlidir (Eurydice, 2012). Branson'e (1998) göre ideal vatandaşlık değerleri; bağlılık, sorumluluk, saygı, katılma isteği, demokrasinin değerlerini benimseme ve sürdürme isteği şeklindedir.

### İdeal Vatandaşlık Öğretiminde Öğretmenin Görev ve Sorumlulukları

İnsanın yaratılışından günümüze bilim her alanda önümüze çıkar. Bilim üzerine farklı çalışmalar yapılmış ve dünyanın yaratılış amacı da bilim yoluyla açıklanmaya çalışılmıştır. Günümüzde bilim, günlük hayattaki konuşmalardan akademik camiadaki çalışmalara kadar uzanan geniş bir kavramdır (Köroğlu ve Köroğlu, 2016).

Sıradan bir problemi çözmek için bilimsel bilgiye ihtiyaç olabileceği gibi yeni olguları açıklamak için de bilime ihtiyaç vardır. Bilim özellikle aydınlanma çağından günümüze hızlı bir gelişime göstermiş ve son yıllarda çeşitli başlıklar altında da ele alınmıştır. Buna Sosyal Bilimler, Sayısal Bilimler, Fen Bilimleri gibi bilimler örnek olarak gösterilebilir. Bilgi insanın zihninde var olan ya da var olabilen kuram, yasa veya ilkelerin bütünüdür. Bilgi bilimin alt başlığı olabileceği gibi ana başlık halinde de ele alınabilir. Örneğin; Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerden ayrılan veya içinde sosyal bilimleri barındıran ve bünyesinde çeşitli bilgi ve öğrenme alanlarını içeren bilgi alanıdır (Köroğlu ve Köroğlu, 2016).

Uzun yıllardır eğitim-öğretim programları devletlerin geleceğini belirlemiştir. Bir milletin geleceğinde söz sahibi olan eğitim-öğretim çalışmaları çeşitli dersler vasıtasıyla kendisini göstermiştir. Amaçlarından bazıları üretken, yaratıcı, etkin, hak ve ödevlerini bilen, ülkesinin bağımsızlığı için çalışan bilinçli insan tipleri ve iyi insan, ideal vatandaşlar yetiştirmek isteği olan Sosyal Bilgiler dersi bu derslerin en önemlisidir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012). Günümüzde akıl almaz bir hızla değişen ve gelişen dünyada birçok problem de beraberinde ortaya çıkmaktadır. Toplumların beklentileri ve istekleri de bu değişim ve gelişimle artmakta ve devletlerin ideal vatandaşa olan ihtiyacı da hızlanmaktadır. Bu hususta Sosyal Bilgiler dersi disiplinler arası bir yaklaşımla bu sorumlulukları üstlenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi tüm dünyada eğitimin başlıca amacı olan sosyal etki yaratma ve ideal vatandaş yetiştirme noktasında büyük öneme sahiptir (Dönmez, 2003).

İdeal vatandaş algısının ortaya çıkmasında başta sosyal bilgiler dersi olmak üzere çeşitli dersler ve disiplinler de etkili olmaktadır. Bunların hiç şüphesiz en başında Sosyal Bilgilerin içinde de bulunan tarih ve coğrafya dersleri gelmektedir. Yeni Sosyal Bilgiler eğitimi programında ideal vatandaşlık

eğitimine ve değerlere özel önem verilmiştir. Bu durumun şekillenmesinde kuşkusuz Sosyal Bilgilerin muhtevasının iyi insan, ideal vatandaş yetiştirme amacı önemli rol oynamaktadır. Devletin ve toplumun ideal vatandaştan beklediği bazı özellikler vardır. Bu yargıya ideal vatandaşın; vatanının her karış toprağını sevmesi, insanlara sevgi ve saygı göstermesi, ülkesinin çıkarları doğrultusunda kültürel mirasına saygılı olması, farklılıklara saygı duyması ve barış ekseninde hareket etmesi örnek gösterilebilir. Tüm bu özelliklerin bireye kazandırılmasında Sosyal Bilgilerin içinde yer alan tarih ve coğrafya disiplinleri önemli rol oynamaktadır (Karatekin ve Sönmez, 2016). Bir toplumun sosyal ve iktisadi açıdan kalkınmasının en önemli yolu o ülkenin eğitime ve eğitim vizyonuna yüklediği anlam ile mümkündür. Bu noktada ideal vatandaş yetiştirme ulkenin refah seviyesinin artması ve gelişmesi açısından önemi oldukça büyüktür.

Programın okullarda uygulayıcısı ve yürütücüsü konumunda olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin niteliği arttıkça eğitimin ürünü olan nitelikli bireylerin ve ideal vatandaşların da yetiştirilmesinin kolaylaşacağını belirten Tonga (2012: 783), “İyi öğretmen yetiştirmeden, iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmeyi beklemek, bozuk bir tezgâhtan düzgün ürün çıkarmaya benzer ki bu da mümkün değildir” ifadelerini kullanmıştır. Sosyal Bilgiler dersi öğretmenin rolü, öğrencilerin bilinçli kararlar alarak onların ideal vatandaş olmalarına yardımcı olmaktadır (Farris, 2007).

İçinde bulunduğumuz bilim ve teknoloji çağında nitelikli, bilgi ve becerilere sahip bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bilgi birikimine sahip, nitelikli bireyler yetiştirme öneminin giderek arttığı günümüz dünyasında önemli görev, eğitim-öğretim faaliyetlerini yürüten öğretmenlere düşmektedir. Çünkü öğretmenler öğrencileri hayata hazırlama, onlarla devamlı etkileşim halinde olma ve toplumsal kültürü ve değerleri öğrenciye aktarma sorumluluğunu taşımaktadırlar (Gençtürk ve Sarpkaya, 2015).

İdeal vatandaşlık öğretiminin etkisini belirleyen en önemli unsurlardan biri öğretmenlerdir. Öğretmenler yalnızca programın uygulayıcısı değil, davranış ve tutumları ile de öğrenciler üzerinde etkilidirler. Dolayısıyla öğrenciler, öğretim metodu kadar öğretmenlerin kişiliğinden de etkilenmektedirler (Kuscher, 2001: 161). Ayrıca başarılı eğitim uygulamaları konusundaki tartışmalarda araştırmacılar, öğretmenlerin kendi öğretim metotları ve öğrencileri hakkındaki görüşleri ile ilgili çalışmalara yönelmektedirler (Russel ve Munby, 1992).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleği ile ilgili yeterlikleri bu noktada büyük önem kazanmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri için belirlenen özel alan yeterlikleri şunlardır (Talism Terbiye Kurulu, 2008):

Öğretim sürecini planlama ve değerlendirmede;

- Eğitim-öğretim süreci ile ilgili uygun kaynakları kullanabilme,

Öğrenme-öğretme sürecinde;

- Türk tarihini ve kültürünü iyi derecede bilme, bu mirası koruma ve geliştirme bilincine sahip olma,

- Sorumlu olduğu öğrencilerinin, bireylerle ve çevre ile etkileşimini geliştirme,

- Özellikle ekonominin toplumlar ve bireyler üzerindeki etkisini öğrencilerine anlatma ve belletme konusuna önem verme,

- Dezavantajlı bireyler için ihtiyaç duyulan eğitime yönelik faaliyetlerde bulunma,

İzleme ve değerlendirmede;

- Ölçme ve değerlendirme konusunda hedeflerini saptama,

- Ölçme ve değerlendirme araçlarını-tekniklerini öğrenme ve uygulama,

- Öğretim sürecinde sağladığı istatistiksel verileri hesaplayabilme,  
Aile, okul ve toplumla iş birliği yapmada;
  - Öğrencilerin gündelik yaşamda gereksinim duyacağı konular ile ilgili ebeveynleri ile iletişime geçerek gelişmelerini sağlama,
  - Öğrencilerini özellikle ulus için önemli olan günlerde yapılabilecek törenler için hazırlama ve onların aktif bir şekilde katılımlarını sağlayabilme,
  - Ulusal bayram ve törenleri düzenleyebilecek yetkinde olma ve bu konuda kendini geliştirme,
  - Okulun kültür ve öğrenme açısından bir üs olabilmesi için ebeveynlerle ortak çalışabilme,
  - Toplumsal öncülük yapmaya gayret gösterme,
- Mesleki gelişimi sağlamada;
- Mesleki yeterliklerini saptayabilme,
  - Sosyal bilgiler öğretimine yönelik olarak kendini mesleki olarak geliştirme,
  - Mesleki gelişimine katkı anlamında özellikle bilimsel araştırma, yöntem ve tekniklerinden faydalanabilme.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu sosyal bilgiler dersinin aktarımı ile ideal vatandaş yetiştirme arasında sebep-sonuç ilişkisi olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlere göre asıl hedef iyi insan, ideal vatandaş yetiştirmektir. Sosyal bilgiler ile ideal vatandaşlık arasında ilişki kurulurken vatandaşlık ödevleri, öğrenme alanları, beceriler, değerler, kazanımlar ve sosyal bilimlerin gün yüzüne çıkmaktadır. Sosyal bilimlerin sayesinde farklı alanların bakış açısını ele alarak Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenler ideal vatandaşlık üzerine yoğunlaşabilmektedirler (Kuş ve Aksu, 2017).

### SONUÇ

İdeal vatandaşlık eğitimi tanımları ve uygulamaları ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekle birlikte hedeflerin ortak olduğu gözlemlenmektedir. İdeal vatandaşlık eğitiminde haklar, görevler ve sorumluluklar, ülkenin yönetim yapısı ve tarihi geçmişi gibi temel bilgilerin kazandırılmasının yanı sıra bazı beceri, değer ve tutumlar da verilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte ideal vatandaşlık yeterlilikleri de söz konusu olmakla birlikte bu kavramın karşıladığı anlam da farklılık gösterebilir.

Global olarak ortaya konan vatandaşlık ortak özelliklerine vatandaşlık eğitimi ile erişilmesi zor bir süreçtir. Çünkü her toplumun hedefleri, düşünceleri ve rejimleri farklılık gösterebilir. Bundan dolayı da ideal vatandaş profili her toplumda farklı biçimde tanımlanır. Her ne kadar tüm toplumların ideal vatandaşlık anlayışında farklılıklar olsa da asgari ortak olarak birleşilen ve üzerinde fikir birliği sağlanan ana başlık demokrasiyle birlikte demokratik vatandaşlardır. Buradan hareketle uygulanacak vatandaşlık eğitiminde ideal vatandaşın en temel özelliği olarak demokratik vatandaş anlayışına değinilmelidir.

İdeal vatandaşlık tanımlaması, içinde bulunduğu şartlara göre değişkenlik gösteren dinamik bir kavramdır. İdeal vatandaşlık kavramı, insan hakları ve demokratik toplumun sürekliliği ile temel anlamını elde eden bir özelliğe sahiptir. İdeal vatandaşlık eğitimi ile kişi sahip olması gereken bilgi, yetenek, davranış ve değerleri öğrenir. İdeal vatandaşlık gibi çok boyutlu ve dinamik bir kavramın eğitimi bütün boyutları ile kapsamlı olmayı gerektirir. İdeal vatandaşlık öğretiminin, bilgi, beceri ve değerler olmak üzere üç boyutu vardır.

İdeal vatandaşlık öğretiminin bilgi boyutunda kişilerin vatandaşlık, demokrasi ve temel insan hakları ile ilgili öğrenmeleri neticesinde gerçek yaşamda pozitif davranış ve tutumlar ortaya koymasına ve bunları içselleştirmesine yol açar.

Kişi bulunduğu toplumda yaşamını devam ettirebilmesi için küçüklüğünden beri bazı yetenekler edinir ve bu yetenek edinme faaliyeti yaşamı boyunca devam eder. Eğitiminin en önemli hedeflerinden biri kişiye yetenek kazandırmaktır. Her disiplinin kendi özel alanına ait yetenekler vardır. İdeal vatandaşlık öğretiminin de kendine has, kişiye kazandırmak istediği yetenekler vardır. Kişinin etkin bir vatandaş olarak kamusal alanda varlık gösterebilmesi ve sahip olduğu hak ve özgürlüklerden faydalanması için ideal vatandaşlık yeteneklerine sahip olması gerekmektedir.

Kişi tüm yaşamı boyunca bir öğrenme faaliyeti içindedir. Fakat bu öğrenmelerin çoğu sistematik ve doğru bilgi kaynağından beslenememektedir. Okul yaşamı kişinin bütün hayatı boyunca edineceği öğrenmelerden daha büyük bir öğrenme alanı sağlar. Okul hayatı içinde edinilen öğrenmeler bilgi, yetenek ve değer boyutu içermesi ile diğer öğrenmelerden ayrılmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri ideal vatandaşlığın öğretiminde büyük rol oynamaktadır. Öğretmenlerin özellikle bu becerilere sahip olmaları ideal vatandaşlık eğitimi açısından da oldukça önemlidir. Çünkü sosyal bilgiler öğretmenlerinin etkili bir ideal vatandaşlık eğitimi verebilmeleri için mesleğini iyi yaparak öğrencilere örnek olmaları gerekir. Buna göre öğretmenlerin eğitimi planlama ve değerlendirmede, öğrenme-öğretme sürecinde, izleme ve değerlendirmede, aile, okul ve toplumla iş birliği yapmada, mesleki gelişimi sağlamada yukarıda belirtilen yeterliliklere ulaşmaları öğrencilerin vatandaşlık anlayışlarını da olumlu düzeyde etkileyecektir.

### KAYNAKLAR

Acun, İ., Demir, M. & Göz, N. L. (2010). Öğretmen adaylarının vatandaşlık yeterlilikleri ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 107-123.

Akdü, Ö. (2016). *Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin Demokrasi Kültürüne Katkısının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Burdur İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 605-626.

Alazzi, K. (2009). Youth perceptions and conceptions of citizenship: a study of Jordanian middle and high school students. *Journal of Social Studies Research*, 33, 2, 197-212.

Alkın, S. (2007). *İngiltere ve Türkiye’de İlköğretim Programlarındaki Vatandaşlık Eğitiminin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aras, H. (2000). *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrencilere İnsan Hakları İle İlgili Tutumların Kazandırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Arslan, S. (2014). *Çok Kültürlü Topumlarda Vatandaşlık Eğitimine Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Düşüncelerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Atasoy, T. (2015). *Coğrafya Öğretiminin Aktif Vatandaşlık Eğitimindeki Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Aybay, R. (2008). *Vatandaşlık hukuku*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aydın, M., Çelik, T. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Etkin Yurttaşlık ve Hukuk Kuralları Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42 (42), 29-43.

Barr, R., Barth, L. J. ve Shermis, S. S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. (C. Dönmez, Çev. Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.



Başaran, T. (2007). *İlköğretim Okullarında Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Uygulanışına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Baştürk, N. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Branson, M. S. (2004, 20-21 Mayıs). *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools*. Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu içinde sunuldu, Çanakkale.

Bulandere, V. (2014). *Öğrencilerin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Kazanımlarını Elde Etme Düzeyleri ve Derse Yönelik Görüşleri (Erzurum İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Candan, R. (2006). *İlköğretim 2. Kademe 7. ve 8. Sınıfta Okutulan Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretimi ve Öğretiminde Karşılaşılan Güçlükler (Ardahan Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Civek, B., D. (2008). *Yeni Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf Programlarında Vatandaşlık Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Crick, B. (2007). Citizenship: the political and the democratic. *British Journal of Educational Studies*, 55, 3 235-248.

Çelik, H. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Eğitiminin Bugünkü Durumu Ve Geleceğine İlişkin Görüşleri*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çevik, Kansu, C. (2015). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinde Etkin Vatandaşlık Eğitiminin Etkililiği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Çolak, R. (2015). *Kavram haritalarının sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde tarihsel kavramların öğretiminde kullanılması: kavram haritası ile yapılan öğretim ile tutum, başarı ve kalıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dere, İ. (2019) Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ‘iyi vatandaş’ kavramı hakkındaki metaforik Algıları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 434-456.

Dere, İ., Kızılay, N. ve Alkaya, S. (2017). ‘İyi Vatandaş’ Kavramı, Ailede ve Okulda ‘İyi Vatandaşlık’ Eğitimi Hakkında Velilerin Görüşleri ve Algıları. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8,30, pp. (1974-1993).

Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler*. C. Şahin (Ed.). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal bilgiler. (İçinde s. 31-41). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Durmuş, G. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık ve Çok kültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.

Eroğlu, E. (2016). *Farklı Milli Kimliklere Sahip Öğrencilerin Vatandaşlık (Eğitimi) Algılarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Eurydice. (2005). *Citizenship education at school in Europe*. Belgium: European Commission.

Farris, P. J. (2007). *Elementary and middle school social studies: an interdisciplinary, multicultural approach*. (5th edition). Illinois: Waveland Press, Inc.

Foerster, F. W. (1995). *İyi İnsan, İyi Vatandaş*. (3. Baskı) İstanbul: Doğan Kardeşler Yayıncılık.

Gençtürk, E. ve Sarpkaya, G. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yeterlikleri*. M. Safran (Ed.). Sosyal Bilgiler Öğretimi (İçinde s. 49-66). Ankara: Pegem Akademi.

Güngör, M. (2017). Bir Kimlik İnşası Olarak Ulus-Devlet Yurttaşlığı ve Yurttaşlık Kavramının Dönüşümü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı:13 (2), s.438-464.

Gürbüz, G. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde Demokrasi*

*Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Güven, S. (2010). *İlköğretim Birinci Kademedeki Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir Durum Çalışması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

<http://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152> Erişim Tarihi: 24.12.2020

<https://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 12.02.2020

Hocaoğlu, D. (2001). *Gençlik, İyi İnsan, İyi Vatandaş*. Gülemdam, 6 (2), 24-25.

Hoge, J. D. (2002). Character education, citizenship education, and the social studies.

*The Social Studies*, 93(3), 103-109.

Ignatieff, M. (1995). *The myth of citizenship*. Ronald Beiner (Ed.) Theorizing citizenship. Albany: State University of New York Press.

İpek, İ. (2011). *İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Hedeflere Uygunluğu Yönünden Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Kab, İ. (2012). *Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Almanya'daki Tarih, Coğrafya Ve Vatandaşlık Eğitimi Ders Kitaplarıyla Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kadioğlu, A. (2008). *Vatandaşlığın dönüşümü: üyelikten haklara*. İstanbul: Metis Yayınları.

Karatekin, K. ve Sönmez, Ö. F. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Neden Coğrafya?*. D. Dilek (Ed.). Sosyal Bilgiler Eğitimi (İçinde s.151-175). Ankara: Pegem Akademi.

Keskiner, E. (2003). Türkiye'de Din Derslerinde Vatandaşlık Eğitimi, *Değerler Eğitimi Merkezi*, 1 (3), 38-42.

Kepekençi, Y. (2014). *Eğitimciler İçin İnsan Hakları ve Vatandaşlık*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kılınç, E. ve Dere, İ. (2013). "Lise Öğrencilerinin 'İyi Vatandaş' Kavramı Hakkındaki Görüşleri", *Journal of Social Studies Education Research*, 4 (2): 103-124.

Kızılay, N. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenim: Bana Göre İyi Vatandaş, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/11.

Köroğlu, C. Z. ve Köroğlu, M. A. (2016). Bilim kavramının gelişimi ve günümüz sosyal bilimleri üzerine. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 1-15.

Kuscher, M. P. (2001). Can teacher's personality influence development of identity in pupils? A.Ross (Ed.), *Learning for a Democratic Europe*. (295-301). London: CiCe Publication.

Kuş, Z. (2017). Vatandaşlık Ve Vatandaşlık Eğitimi Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnançları, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (8), 1-24.

Lagos, T. G. Gloval citizenship- towards a definition 15 Mart 2020 tarihinde

<http://depts.washington.edu/gcp/pdf/globalcitizenship.pdf> sayfasından erişilmiştir.

Longman (2003), *Dictionary of Contemporary English*. UK: Pearson Longman.

Martin, L. A. (2008). Elementary and secondary teacher education students' perspectives on citizenship. *Action in Teacher Education*, 30(3), 54-63.

Martorella, P. H. (1998). *Social studies for elementary school children: Developing young citizens*. (2nd edition). New Jersey: Prentice-Hall Inc.

MEB, (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2018.

Mulhan, M. (2007). *İlköğretim 7.Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi Kavramlarının Öğrenilmesinde Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Faktörler İle Eğitim-Öğretim Uygulamalarının Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özbek, R. (2017). Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi ders amaçlarının gerçekleşme düzeyi.

*İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(1), 359-371. DOI: 10.17679/inuefd.302771.

Öztürk, F. ve Yesilbursa, C. (2021). İdeal Vatandaşlık Hikâyesi: Farklı Devlet Üniversitelerinden Öğretmen Adaylarının Anlatı Sorgulaması, *Eğitim ve Bilim*. 1-30. DOI: 10.15390/EB.2021.9214

Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları*. s. 53-96. 5. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan günümüze vatandaşlık anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 127-157.

Russel, T. ve Muby, H. (1992). *Teachers and teaching: From classroom to reflection*. London: Falmer.

Tay, B. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını*. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). s.1-17. Ankara: Pegem Akademi.

Tonga, D. (2013). *8. Sınıf Öğrencilerinin Vatandaşlık Bilinci Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tully, J. (2008). *Two Meanings of Global Citizenship: Modern and Diverse*. *Global Citizenship Education Philosophy*. Alan Britton And Harry Blee (Ed.) Theory and Pedagogy s. 15-41. Netherlands: Sense.

Tupper, J. A. ve Cappello, M.P. (2012). (Re)creating citizenship: Saskatchewan high school students' understanding of the 'good' citizen. *Journal of Curriculum Studies*, 44 (1), 37-59.

Toraman, Ç. (2012). *İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Programı'nın (2010) Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Töre, N. (2017). Değişen dünyada vatandaşlık. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 5 (10), 553-595.

Ülger, M. (2013). İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi Ara Disiplin Alanı Uygulamasının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi, *Turkish Journal of Education*, 2 (3), 14-29.

Üstel, F. (2008). *Makbul vatandaşın peşinde*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Zarrillo, J. J. (2004). *Teaching elementary social studies principles and applications*. New Jersey: Pera.

## EXTENDED ABSTRACT

Education is an important dynamic in the development of individuals and in having the necessary equipment. The development and progress of societies are possible with individuals who are well-equipped in all respects. To raise educated and equipped individuals, different ways (cognitive, behavioural, etc.) have been widely investigated throughout the years. The main purpose here is to train citizens who are compatible with the society and will advance it, instead of raising a human type. As a matter of fact, when the objectives of the Turkish National Education are examined, it is seen that the ultimate aim is to raise good citizens, to increase the welfare and happiness of the Turkish society, and to make the Turkish Nation a constructive, creative and distinguished partner of contemporary civilization (MEB, 1973).

When the general objectives of the MEB (1973) are examined, in individuals who want to be raised; balanced and healthy in terms of body, mind, morals, spirit and emotions, adopting the power of free and scientific thinking, having a broad world view, respecting human rights, valuing personality and enterprise, and being responsible for society; constructive and creative features are sought (Ülger, 2013; Acun et al., 2010; Keskiner, 2003).

Besides the power of freedom and scientific thinking, having a broad world view, respecting human rights, valuing personality and enterprise, being responsible for society; raising bodily, intellectually, morally, spiritually, emotionally balanced and healthy individuals are the general objectives of MEB (1973).

Since the main purpose of education is to produce good citizens, the lessons are designed accordingly. Undoubtedly, the most important role in educating generations belongs to the teachers. In the individuals raised by them; cultured, respectful to human rights, valuing free thought, knowing their responsibilities towards society and valuing themselves are sought. These required qualifications can only be given through a program. Citizenship education and citizenship education program have great importance in this respect. In Turkey, before 2004, citizenship education was given on a course basis, and then it started to be given by adopting an interdisciplinary approach. This situation imposes a great responsibility on teachers. Since citizenship education is given by adopting an interdisciplinary approach, citizenship education has been the subject of many studies (Öztürk & Yesilbursa, 2021; Dere, 2019; Dere et al., 2017; Durmuş, 2017; Akdö, 2016; Eroğlu, 2016; Atasoy, 2015; Çolak, 2015; Çevik, 2015; Arslan, 2014; Bulandere, 2014; Kab, 2012; Toraman, 2012; İpek, 2011; Baştürk, 2011; Güven, 2010; Çelik, 2009; Civek, 2008; Alkın, 2007; Başaran, 2007; Mulhan, 2007; Candan, 2006; Gürbüz, 2006; Aras, 2000). As a result of the examinations, it has been determined that there is no independent and comprehensive study on "ideal citizenship". Therefore, in this article, the concepts of citizenship and ideal citizenship are discussed in detail. Accordingly, it is thought that the study is important and will contribute to the field.

The main aim of the study is to make a conceptual analysis of ideal citizenship and its teaching. In order to achieve this aim, the following questions are answered:

- What is the concept of citizen and citizenship?
- What is the concept of ideal citizenship and what are its dimensions?
- What are the duties and responsibilities of the teacher in teaching ideal citizenship?

As a result of the relevant literature, the following conclusions were reached in the study:

Although the definitions and practices of ideal citizenship education differ from country to country, the objectives are common. In the ideal citizenship education, besides gaining basic information such as rights, duties and responsibilities, administrative structure and historical background of the country, some skills, values and attitudes are tried to be given. However, although there are ideal citizenship qualifications, the meaning of this concept may also differ.

It is a difficult process to reach the common features of citizenship revealed globally with citizenship education. Because the goals, thoughts and regimes of each society may differ. Thus, the ideal citizen profile is defined differently in every society. Although there are differences in the ideal citizenship understanding of all societies, the main topic that is defined as a minimum and agreed upon democratic citizens together with democracy. From this point of view, the understanding of a democratic citizen should be the most basic feature of the ideal citizen in the citizenship education to be applied.

The definition of ideal citizenship is a dynamic concept that varies according to the conditions. The concept of ideal citizenship has a feature that acquires its basic meaning with the continuity of human rights and democratic society. With ideal citizenship education, the person learns the knowledge, abilities, behaviors and

values to possess. Teaching a multidimensional and dynamic concept such as ideal citizenship requires being comprehensive in all dimensions. Ideal citizenship education has three dimensions: knowledge, skills and values.

A person is in a learning curve all his life. However, most of these learnings cannot be fed from systematic and accurate information sources. School life provides a greater learning space than the learnings one will acquire throughout one's entire life. The learning acquired in school life differs from other learning in that it includes knowledge, ability and value dimensions.

Social studies teachers play a major role in teaching ideal citizenship. It is also very important for teachers to have these skills in terms of ideal citizenship education. Because social studies teachers should be an example to students by doing their job well in order to teach effective ideal citizenship. Accordingly, teachers' attainment of the above-mentioned competencies in planning and evaluating instruction, in the learning-teaching process, in monitoring and evaluation, in cooperating with family, school and society, and in providing professional development will positively affect students' understanding of citizenship.